

DOI: <https://doi.org/10.22034/isqs.2026.52968.2446>

Print ISSN: X2588-414

Online ISSN: X2783-5081

Pages: 148-167

Received: 19.10.2025

Accepted: 21.12.2025

Original Research

Examining the Effectiveness of Social Studies Instruction Based on the Quranic Understanding Approach on the Adjustment of Third-Grade Female Students in Tehran

Hamidreza Maghami ¹ *

Associate Professor, Educational Technology
Department, Allameh Tabatabaei University,
Tehran, Iran. (Corresponding Author)

**Zahra Mohammadzadeh
Ghare Shiran** ²

Master's student, Educational Technology,
Islamic Azad University, Science and
Research Branch, Tehran, Iran.

**Maryam al-Sadat Pourmosjedi
Meybodi** ³

Master's degree, Educational Psychology,
Islamic Azad University, Meybod Branch,
Yazd, Iran.

Introduction

The educational package "Understanding the Quran in Elementary School" is based on specialized approach designed to foster a deep connection between students and Quranic surahs, moving beyond mere recitation to practical life application. One of the most critical developmental needs for third-grade students is "Social Adjustment," which plays a decisive role in academic success and social growth. Considering that Social Studies is the primary curriculum for developing social attitudes and human relations, the present research studies the effectiveness

¹ hmaghami@gmail.com (Corresponding Author) *

² mohadesehmhdz@gmail.com

³ poormasjedi.mp@gmail.com

of a Social Studies instruction package based on the "Quranic Understanding" approach (focusing on Surah At-Tin) on the adjustment of third-grade female students in Tehran.

Research background

Studies into educational interventions and Quranic teachings have backgrounds in two ways: first, the impact of Quranic programs on psychological components, and second, the role of active teaching methods in social adjustment. According to recent studies, the integration of Quranic concepts is used to improve various psychological traits:

- **Emotional and Social Adjustment:** Research shows that Quran-based education can lead to a decrease in aggression and an increase in emotional adjustment.
- **Self-Awareness and Emotion Regulation:** Quranic stories have been found effective in enhancing self-awareness and regulating children's emotions.
- **Moral and Emotional Intelligence:** International studies confirm the positive impact of Quran-oriented programs on students' moral and emotional intelligence.
- **Active Teaching in Social Studies:** Utilizing collaborative learning and role-playing in Social Studies has been shown to increase academic enthusiasm and social adjustment.

Beyond general religious education, the "Understanding the Quran" model specifically emphasizes:

1. **Alignment with Developmental Stages:** Adapting Quranic messages to the cognitive level of the child, similar to Piaget's stages of development.
2. **Surah-Specific Life Lessons:** Focusing on a "key message" from a specific surah (like Surah At-Tin) to be lived out in daily moments.

Research method

To achieve the stated objectives, this study, taking a quasi-experimental approach, utilizes a pre-test-post-test design with a control group. The research investigates the impact of a designed educational package on 30 third-grade female students in Tehran, selected via convenience sampling and divided into experimental and control groups.

The methodology involves:

- **Instrument:** The Dokhanchi Social Adjustment Questionnaire (1998/1377), consisting of 37 items measuring the child's ability to get along with self, family, and peers.
- **Validation:** The educational package was validated using the Content Validity Ratio (CVR = 0.97) and Content Validity Index (CVI = 0.98) by 15 experts.
- **Intervention:** The experimental group received 10 sessions (50 minutes each) where Social Studies lessons (Lessons 14-19) were integrated with the themes of Surah At-Tin, such as resilience and adaptability.
- **Analysis:** Data were analyzed using SPSS software through descriptive statistics and Analysis of Covariance (ANCOVA).

Result

The results of this research paper are as follows:

1. **Effectiveness of the Integrated Package:** The findings showed that the experimental group had a significant improvement in social adjustment, with the intervention explaining 41% of the variance in the post-test scores.
2. **Internalization of "Ahsan-i Taqwin":** Teaching that humans are created in the "best of molds" (Ahsan-i Taqwin) serves as a psychological foundation for self-worth. This belief encourages students to participate more confidently in group activities and social interactions.
3. **Modeling Resilience:** By using the metaphors of the Fig and Olive (from Surah At-Tin)—trees known for their high adaptability—students learn to harmonize their needs with their social environment, enhancing their resilience in the face of school challenges.
4. **Social Stability through Ethics:** The study confirms that when social skills (like adjustment) are taught through a meaning-centered approach (Quranic understanding), they become more stable and internalized compared to conventional instructional methods.

Keywords

Social Adjustment, Educational Package, Quranic Understanding, Surah At-Tin, Third-grade Elementary Students

DOI: <https://doi.org/10.22034/isqs.2026.52968.2446>

شاپای چاپی X2588-414

شاپای الکترونیکی X2783-5081

صفحات: ۱۶۷-۱۴۸

دریافت: ۱۴۰۴/۷/۲۷

پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۳۰

مقاله پژوهشی

بررسی اثربخشی آموزش درس مطالعات اجتماعی مبتنی بر رویکرد فهم قرآن بر سازگاری

دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی شهر تهران

دانشیار، گروه تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

حمیدرضا مقامی^۱ *

دانشجوی کارشناسی ارشد، تکنولوژی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

زهرا محمدزاده قره شیران^۲

کارشناسی ارشد، روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میبد، یزد، ایران.

مریم السادات پورمسجدی
میبدی^۳

چکیده

پژوهش حاضر با هدف طراحی، اعتباریابی و بررسی اثربخشی آموزش درس مطالعات اجتماعی مبتنی بر رویکرد فهم قرآن بر سازگاری اجتماعی دانش آموزان دختر پایه سوم ابتدایی انجام شد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، شبه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون همراه با گروه کنترل بود. جامعه

^۱ hmaghami@gmail.com (نویسنده مسئول) *

^۲ mohadesehmhdz@gmail.com

^۳ poormasjedi.mp@gmail.com

آماري شامل کليه دانش‌آموزان دختر پايه سوم ابتدائي شهر تهران در سال تحصيلي ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بود. از ميان آنها ۳۰ نفر به روش نمونه‌گيري در دسترس انتخاب و در دو گروه آزمائش و کنترل قرار گرفتند. ابزار گردآوري داده‌ها پرسشنامه سازگاري اجتماعي دخانچي (۱۳۷۷) بود که پايي قابل قبولي با آلفاي کرونباخ ۰/۷۹ داشت. گروه آزمائش طي ۱۰ جلسه ۵۰ دقيقه‌اي بر اساس بسته آموزشي مطالعات اجتماعي طراحي شده مورد آموزش قرار گرفت. در حالي که گروه کنترل همان درس را به شيوه متداول فرا گرفت. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss و روش تحليل کوواريانس مورد بررسي قرار گرفت. يافته‌ها نشان داد گروه آزمائش در مؤلفه‌ي سازگاري اجتماعي ارتقاي قابل‌توجهي داشته است. اين نتايج اثريخشي مثبت آموزش فهم قرآن را تايد کرده و نشان مي‌دهد که اين رويکرد مي‌تواند مهارت‌هاي اجتماعي از جمله سازگاري روان‌شناختي دانش‌آموزان را در محيط مدرسه ارتقا دهد.

کلیدواژه: سازگاري اجتماعي، بسته آموزشي، فهم قرآن، دانش‌آموزان، پايه سوم ابتدئي

۱. مقدمه و بيان مسئله

قرآن کریم به‌عنوان کتاب آسماني مسلمانان نه‌تنها مجموعه‌اي از آموزه‌هاي ديني و اخلاقي است، بلکه راهنمايي جامع براي هدايت انسان در همه ابعاد زندگي به شمار مي‌آيد (Moulaei et al, 2023). قرآن و حديث دستورالعمل‌هاي زنده براي مسلمانان و همه انسان‌ها هستند و به‌عنوان کتاب هدايت، منبع قانون، سياست‌هاي اخلاقي، راهنماي عبادت و آموزه‌هاي اعتقادي محسوب مي‌شوند که عمل به آن‌ها، از جمله در شيوه مصرف و سبک زندگي، بر همه مسلمانان لازم است. از آنجا که انسان موجودي اجتماعي است و براي رسيدن به سعادت نيازمند راهنمايي الهي و آموزه‌هاي وحياني است، قرآن با ارائه اصول و ارزش‌هاي اخلاقي، او را به رشد فکري، عاطفي و رفتاري سوق داده و راه رسيدن به کمال را هموار مي‌کند (Aziz et al, 2023؛ اخوت، ۱۳۹۲، ص. ۱۵). از اين رو محور تزکيه و تعليم است و شامل بهترين و پرمايه‌ترين محتواهاي تربيتي است و در طي سال‌هاي متوالي تکراري نخواهد شد (مدرسه دانشجويي قرآن و عترت، ۱۳۹۷، ص ۱۵). در رويکرد اسلامي، تعليم و تربيت ضرورتي مادام‌العمر تلقی مي‌شود و قرآن و سنت به‌عنوان منابع هميشگي، راهنماي رشد علمي، اخلاقي و اجتماعي در همه سنين هستند (Aminudin Basir et al, 2015). براي بهره‌مندي در اين سطح از قرآن کریم لازم است رويکردمان در رجوع به قرآن صرفاً محدود به تلاوت نباشد، افزودن درک معاني به کنار تلاوت

صحیح قرآن باعث می‌شود پیام الهی عمیق‌تر دریافت شده و اثر تربیتی و معنوی آن به مراتب افزایش یابد، درحالی‌که در تلاوت بدون فهم، چنین بهره‌مندی حاصل نمی‌شود (Supriyadi & Julia, 2019). این اعتقاد در کنار این موضوع بیان می‌شود که بهره‌مندی از آموزه‌های تربیتی در اسلام و قرآن در تمام سنین مطرح است و محدود به دوره سنی خاصی نمی‌شود و موجب پرورش ایمان، اخلاق و دانش شده و زیرساخت توسعه پایدار امت اسلامی را فراهم می‌سازد (Sholeh et al, 2024). از طرفی از طریق تقویت مهارت‌هایی، می‌شود دانش آموزان را در یادگیری قرآن درگیر کرد (مقامی و همکاران، ۱۴۰۴). در همین راستا جهت بهره‌مندی همه‌جانبه و غنی‌تر از قرآن الگوی آموزشی با در نظر گرفتن دوره‌های رشدی انسان و سطح دریافت او، به‌منظور انس و فهم آموزه‌های قرآن، تحت عنوان فهم قرآن در دبستان طراحی شده است (دربخش و خدادادی، ۱۴۰۱). این موضوع هم‌راستا با نظریه پیازه در خصوص توجه به مراحل و توانایی‌های رشدی کودکان در هر مرحله از زندگی است. چراکه پیازه در خصوص کودکان معتقد بود توجه به سطح رشد شناختی موجب تقویت تفکر انتقادی، حل مسئله و خودتنظیمی می‌شود. پژوهش‌ها نیز نشان می‌دهند که برنامه‌ریزی آموزشی مبتنی بر سطح رشد دانش آموزان، مشارکت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را بهبود می‌بخشد (احمدی و همکاران، ۱۴۰۴). الگوی «فهم قرآن در دبستان» بخشی از برنامه درسی آموزش و پرورش نیست اما می‌تواند به تمام دروس و همچنین فعالیت‌های تربیتی کمک مهم و مؤثری کند (کیانی بروجنی، فیاض، ۱۴۰۳). نظر به رویکرد نظری صحیح این الگو مبنی بر آموزش قرآن فراتر از قرائت لفظی و دریافت مفاهیم قرآن، این پژوهش بر این اساس شکل گرفت که اثربخشی بسته آموزشی مبتنی بر الگوی فهم قرآن را بر یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های موردنیاز دانش آموزان در پایه سوم ابتدائی بررسی کند. یکی از مؤلفه‌هایی که در دانش‌آموزان به‌عنوان یک مهارت بنیادین، نقشی تعیین‌کننده در موفقیت تحصیلی و رشد اجتماعی دارد و از مؤلفه‌های موردنیاز و حیاتی جهت رشد تحصیلی و اجتماعی محسوب می‌شود، سازگاری است (Lam, Thanh & Hoa, 2024). سازگاری اجتماعی، هم در مواجهه با انتظارات عملکردی و هم در رعایت قوانین مدرسه، رابطه‌ی مهارت‌های خاص تحصیلی دانش‌آموزان ابتدائی را با پیشرفت تحصیلی آن‌ها تقویت می‌کند و بدین‌گونه نقش مهمی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دارد (Kvintova, 2025). از طرفی سازگاری مؤلفه‌ای اجتماعی است و مسئله‌ی اجتماع از اساسی‌ترین مبانی یادگیری بر اساس نظریه ویگوتسکی است. بر اساس این نظریه، محیط اجتماعی در آموزش اجازه می‌دهد تا حمایت‌های لازم به دانش‌آموزان ارائه شود و معلمان دانش‌آموزان را در مسیر یادگیری هدایت کنند، به‌طوری‌که توانایی‌های بالقوه آن‌ها در قالب عملکرد واقعی نمایان شود (Zone et al, 2020). در میان دروس

آموزش و پرورش نیز مطالعات اجتماعی یکی از حوزه‌های اصلی یادگیری است که مفاهیمی از رشته‌های مختلف مانند جغرافیا، تاریخ، اقتصاد، علوم سیاسی و جامعه‌شناسی را در بر می‌گیرد. هدف این برنامه، آشنایی دانش‌آموزان با محیط اطراف و تقویت ارتباطات انسانی برای تربیت شهروندان آگاه است (براتی ابراهیم‌زاده، خاکباز، ۱۴۰۱). بر همین اساس، ارائه محتوای مطالعات اجتماعی با رویکرد انتقال مهارت‌های اساسی مانند سازگاری، از حالات مطلوب ارائه به نظر می‌رسد.

در این پژوهش با در نظر گرفتن خلأ پژوهشی موجود از نظر منابع محل رجوع و جامعه‌ی موردپژوهش در حوزه سازگاری، تأثیر آموزش فهم قرآن سوره مبارکه تین بر سازگاری دانش‌آموزان دختر پایه سوم ابتدائی بررسی شده است. از آنجا که درس مطالعات اجتماعی یکی از دروس مهم در شکل‌دهی به نگرش و رفتارهای اجتماعی دانش‌آموزان محسوب می‌شود، بسته‌ی آموزشی با استفاده از محتوای این درس و با رویکرد فهم قرآن نگارش شد.

۲. فرضیه‌های تحقیق

بسته آموزشی تدوین شده دارای اعتبار مطلوب جهت انتقال مفاهیم قرآن و اهداف محتوایی درس مطالعات اجتماعی است.

بسته آموزشی تدوین شده بر سازگاری دانش‌آموزان پایه سوم ابتدائی اثربخشی معنادار دارد.

۳. پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر، پژوهش‌های متعددی به بررسی نقش آموزش قرآن در ارتقای مؤلفه‌های روان‌شناختی پرداخته‌اند. برای نمونه، توانگر و همکاران (۱۴۰۴) نشان دادند که آموزش مبتنی بر فهم قرآن می‌تواند منجر به کاهش پرخاشگری و افزایش سازگاری هیجانی در دانش‌آموزان ابتدایی شود. یافته‌های مشابهی توسط سلمان‌زاده و همکاران (۱۴۰۳) گزارش شده است که بر اساس آن، قصص قرآنی نقش مؤثری در ارتقای خودآگاهی و تنظیم هیجانات کودکان دارند. همچنین، پژوهش‌های بین‌المللی مانند مطالعه Mohd Zulkifli و همکاران (۲۰۲۴) نیز تأثیر مثبت برنامه‌های آموزشی قرآن‌محور بر هوش اخلاقی و هیجانی دانش‌آموزان را تأیید کرده‌اند. این یافته‌ها، ضرورت توجه به ظرفیت‌های قرآن در طراحی مداخلات روان‌شناختی و برنامه‌های آموزشی را بیش‌ازپیش آشکار می‌سازد.

همچنین پژوهش‌های متعددی برای تأثیرگذاری بر سازگاری دانش‌آموزان انجام شده است، این مطالعات با بهره‌گیری از راه‌ها و شیوه‌های گوناگون آموزشی و تربیتی تلاش کرده‌اند ابعاد مختلف سازگاری (اعم از تحصیلی، اجتماعی و هیجانی) را بهبود بخشند. در سال‌های اخیر، گزارش‌های میدانی معلمان و والدین نشان می‌دهد که بسیاری از کودکان دبستانی در سازگاری با محیط یادگیری، روابط همسالان و مدیریت هیجان‌ها با چالش‌های فزاینده‌ای روبه‌رو هستند. این چالش‌ها که بخشی از آن ناشی از تغییرات پرشتاب فناوری، سبک‌های جدید فرزندپروری و تجربه‌ی آموزش‌های مجازی در دوران کرونا است، موجب شده مهارت سازگاری به یکی از نیازهای بنیادین دوران کودکی بدل شود (مختاری فاتح و جعفری هرندی، ۱۴۰۴). همچنین Liu, He, Ren و Zhang (۲۰۲۴) دریافتند که سازگاری بالاتر در میان دانشجویان دانشگاهی با کاهش نوموفوبیا و سطوح پایین‌تر وابستگی اضطرابی به تلفن همراه رابطه مستقیم دارد؛ یافته‌ای که به اهمیت توسعه مهارت‌های خودتنظیمی و انعطاف‌پذیری روان‌شناختی در عصر دیجیتال تأکید می‌کند.

در پژوهشی دیگر، فولادی و همکاران (۱۴۰۳) دریافتند که بهره‌گیری از روش‌های تدریس یادگیری مشارکتی و ایفای نقش در درس مطالعات اجتماعی، اشتیاق تحصیلی و سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان را افزایش داده است. مرور ادبیات نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌های حوزه سازگاری، بر نوجوانان و گروه‌های سنی بالاتر متمرکز بوده و اطلاعات محدودی درباره دانش‌آموزان دوره ابتدایی وجود دارد (عابدی و همکاران، ۱۴۰۳). این وضعیت، نیاز به پژوهش‌هایی را برجسته می‌کند که به بررسی این مهم در مقاطع پایین‌تر بپردازند. پژوهش‌های حوزه بین‌المللی نیز یافته‌های قابل توجهی را در زمینه سازگاری دانش‌آموزان و دانشجویان به دست آورده‌اند. برای نمونه، Oger و همکاران (۲۰۲۲) با به‌کارگیری مدل «تقاضا - منابع شغلی» (JD-R)، نشان دادند که تعادل میان تقاضاها و منابع موجود، نقش کلیدی در پایداری و ارتقای سازگاری دانش‌آموزان دارد. درمجموع ادبیات پژوهشی نشان می‌دهد تاکنون مطالعه‌ای که به‌طور خاص از محتوای یک سوره از قرآن کریم استفاده کرده باشد تا به ارتقای سازگاری اجتماعی در دانش‌آموزان بپردازد اجرا نشده است.

۳-۱. الگوی فهم قرآن

الگوی «فهم قرآن در دبستان» بخشی از برنامه درسی آموزش و پرورش نیست اما می‌تواند به تمام دروس و همچنین فعالیت‌های تربیتی کمک مهم و مؤثری کند (کیانی بروجنی، فیاض، ۱۴۰۳). در این رویکرد، هدف اصلی، انس با سوره و درک پیام کلیدی و کاربردی آن متناسب با سطح رشد کودک است، نه ترجمه لغت به لغت آیات. اعتقاد بر این است که سوره‌ها به طرز معجزه‌آسایی توانمندی‌های نهفته کودکان را شکوفا کرده و

بستر رشد آنان را فراهم می‌آورند (اخوت، ۱۴۰۱، ص. ۳۳). این الگو در پی آن است که دانش آموزان ضمن انس با آیات قرآن کریم، پیامی کلیدی از سوره متناسب با سطح رشد خود در قالب‌های مختلف ارائه مطلب دریافت کنند و از این طریق سوره در بطن زندگی و لحظات زندگی آنان جاری شود و زندگی کردن با سوره‌ها را تجربه کنند (دربخش و خدادادی، ۱۴۰۱). در میان سوره‌های ارائه شده در الگوی فهم قرآن، سوره مبارکه تین برای ارائه به دانش آموزان پایه سوم ابتدائی با پیام ویژه‌ی خود به دانش آموزان مبنای این پژوهش قرار گرفت. در سوره‌ی مبارکه تین، خداوند بعد از ذکر قسم به دو میوه‌ی انجیر و زیتون و دو مکان مقدس می‌فرماید انسان در احسن تقویم آفریده شده است، احسن تقویم یعنی آنچه لازمه‌ی کمال انسان بوده عطا شده یعنی آنچه لازمه‌ی شناخت خیر و شر است و همچنین در درون خود میل به خوبی‌ها خیرات دارد. شبیه دو درخت انجیر و زیتون که قدرت سازگاری و مقاومت بالایی در برابر شرایط محیط دارند، انسان نیز می‌تواند ضمن الگوبرداری، به پایداری و ایستادگی برسد (اخوت و رضازاده، ۱۳۹۸). آنچه در همراهی انس با سوره برای دانش آموزان به‌عنوان پیام سوره در قالب‌های مختلف بیان می‌شود این است که انسان‌ها به‌عنوان موجوداتی انعطاف‌پذیر، هم‌قادر به سازگاری با محیط اجتماعی هستند و هم می‌توانند آن را به نفع خود دگرگون کنند (دربخش و خدادادی، ۱۴۰۴).

۲-۳. سازگاری

این توانایی به فرد این امکان را می‌دهد که نیازها و خواسته‌های خود را با گروه و محیطی که در آن زندگی می‌کند هماهنگ کند، به‌طوری‌که بتواند به‌راحتی در آن گروه جذب شود. به‌طورکلی، سازگاری اجتماعی فرآیندی است که به تغییرات فرد یا محیط نیاز دارد تا فرد بتواند به‌صورت مؤثر در جامعه زندگی کند. (نیکمراد و همکاران، ۱۳۹۶). سازگاری آموزشی در دوره ابتدایی یکی از عوامل کلیدی برای پیشرفت تحصیلی، کاهش اضطراب و ایجاد ارتباطات مؤثر با معلمان و همسالان محسوب می‌شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ارتقای سازگاری نه‌تنها باعث بهبود عملکرد علمی دانش‌آموزان می‌شود بلکه آنان را از نظر هیجانی و اجتماعی نیز توانمند می‌سازد، به‌طوری‌که بهتر می‌توانند با شرایط جدید آموزشی، تغییرات برنامه‌های درسی و چالش‌های بین‌فردی کنار بیایند (رحمتی و همکاران، ۱۳۹۹، ص. ۱۴۰). سازگاری از این جهت با زندگی انسان پیوند خورده است که انسان ذاتاً موجودی اجتماعی است و ادامه زندگی انفرادی برای او دشوار است، بنابراین رشد اجتماعی از مهم‌ترین جنبه‌های وجودی او محسوب می‌شود. میزان سازگاری فرد با دیگران، معیار سنجش رشد اجتماعی اوست. ورود به دبستان یکی از مراحل حساس رشد و سازگاری کودک است، زیرا علاوه بر آموزش

رسمی، یادگیری روابط اجتماعی نیز در این دوره شکل می‌گیرد. سازگاری به توانایی فرد در پذیرش و تطبیق با محیط و تغییرات آن اشاره دارد، درحالی‌که ناسازگاری به واکنش‌های نامناسبی گفته می‌شود که ممکن است به فرد یا دیگران آسیب برساند (مامی و امیریان، ۱۳۹۵).

۴. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی است، زیرا به طراحی، اعتباریابی و آزمون اثربخشی یک بسته آموزشی در یک موقعیت واقعی پرداخته و نتایج آن می‌تواند به‌طور مستقیم توسط مربیان و برنامه‌ریزان آموزشی در مدارس مورد استفاده قرار گیرد. از نظر روش اجرا، این پژوهش در دسته تحقیقات نیمه‌آزمایشی (Quasi-experimental) قرار دارد و از طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل (Pretest-Posttest with Control Group) بهره برده است.

الف) تدوین و اعتباریابی بسته آموزشی

بسته آموزشی مطالعات اجتماعی مبتنی بر رویکرد فهم قرآن سوره مبارکه تین در بازه زمانی مشخص با مشورت اساتید متخصص نگارش شد. به‌منظور سنجش روایی محتوای بسته آموزشی از دو شاخص نسبت روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) استفاده شد. ابتدا روایی محتوایی بر اساس روش لاوشه (Lawshe, 1975) بررسی شد. بدین منظور، فرم ارزیابی توسط ۱۵ نفر از متخصصین قرآنی، روان‌شناسی و معلمین تکمیل و مقدار CVR برای هر مؤلفه با استفاده از جدول لاوشه محاسبه شد تا میزان ضروری بودن هر گویه تعیین گردد. سپس برای ارزیابی میزان تناسب، وضوح و سادگی گویه‌ها، از شاخص روایی محتوا (CVI) استفاده شد. روش محاسبه CVI براساس دستورالعمل‌های لین (Lynn, 1986) انجام گرفت. همچنین، به‌منظور تقویت دقت تحلیل، توصیه‌های روش‌شناختی پولیت و بک (Polit & Beck, 2006) درباره نحوه گزارش‌دهی و تفسیر CVI مدنظر قرار گرفت. در کنار این‌ها، چارچوب نظری مربوط به سنجش روایی محتوایی از کتاب **والتز و لنز** (Waltz, Strickland & Lenz, 2005) نیز مورد استفاده قرار گرفت که در آن مفاهیم مربوط به ارزیابی روایی ابزارهای آموزشی و پژوهشی با جزئیات بیشتری تشریح شده‌اند. آیت‌های دارای روایی کمتر از حد مطلوب به مشورت اساتید حذف و بسته آموزشی با آیت‌های مورد تأیید اساتید با CVI کل ۰/۹۸ و CVR کل ۰/۹۷ اجرا گردید. محورهای جلسات و مقدار روایی محاسبه شده برای هر محور، در جدول شماره ۱ در ادامه بیان شده است.

جدول ۱. محور جلسات بسته آموزشی

خلاصه جلسات اجرای طرح درس‌ها			CVR	CVI
فلسه	«سوره مبارکه تین»			
	سازگاری و مقاومت به عنوان قانون ماندگاری			
۱. ایجاد انگیزه	معرفی درخت زیتون و انجیر به عنوان میوه‌های دارای مقاومت و سازگاری در شرایط اقلیمی مختلف از طریق بیان داستان	۱	۱	۱
	نمایش ویدئو از درخت‌های زیتون و انجیر در اقلیم‌های مختلف	۱	۱	۱
	خواندن دسته‌جمعی سوره مبارکه تین و نصب پوستر سوره در کلاس	۱	۱	۱
۲. درس ۱۴	بیان موقعیت‌های مختلف در محیط خانواده و توضیح چگونگی سازگار شدن در هر محیط با استفاده از بازی	۰/۸	۰/۸۶	
	خواندن دسته‌جمعی سوره مبارکه تین و یادآوری پیام سوره	۱	۱	۱
۳. درس ۱۵	بیان امکان مفید بودن در موقعیت‌های مختلف زندگی در شرایط گوناگون (شهری، روستایی، عشایری و ...) و با امکانات مختلف از طریق کار گروهی و بیان چگونگی سازگاری و تفاوت نوع سازگاری در هر محیط	۱	۱	۱
	خواندن دسته‌جمعی و بیان مفهوم سوره مبارکه تین	۱	۱	۱
۴. درس ۱۶	نمایش انواع خانه‌ها از گذشته تاکنون و بیان نوع سازگاری در نقشه ساختمان با شرایط فرهنگی و اقلیمی آن زمان	۱	۱	۱
	بازدید از یک خانه قدیمی و مشاهده انواع تدبیرهای لحاظ شده در ساختمان‌سازی جهت افزایش سازگاری با اقلیم و فرهنگ	۱	۱	۱
	خواندن دسته‌جمعی سوره مبارکه تین و یادآوری پیام سوره و شعار سوره	۱	۱	۱
۵. درس ۱۶	بیان و مشاهده شگفتی خلقت انسان از نظر ویژگی‌های مختلف و توانمندی‌های گوناگون، به عنوان عامل سازگاری در جهان هستی (بیان حکمت خالق انسان در آفرینش)	۱	۱	۱
	تشویق به شناخت توان‌های درونی و نوع سازگاری با توجه به آن توان	۱	۱	۱
	خواندن دسته‌جمعی سوره مبارکه تین و یادآوری پیام سوره	۱	۱	۱
۶. درس ۱۷	بیان نوع سازگاری و عدم سازگاری‌هایی که با توجه به آفرینش ما، سبب ایمنی و یا عدم ایمنی می‌گردد.	۱	۱	۱
	فعالیت گروهی از طریق حذف مؤلفه ناسازگار و تبدیل محیط، به محیطی امن	۱	۱	۱

۱	۱	خواندن دسته‌جمعی سوره مبارکه تین	
۱	۱	اجرای نمایش عروسکی جهت آشنایی با نوع رفتار سازگاران در موقعیت‌های ارتباط اجتماعی در مدرسه	۷. درس ۱۸
۱	۱	خواندن سوره مبارکه تین و یادآوری مجدد پیام سوره	
۱	۱	بیان انجام کارهایی در موقعیت‌های مدرسه برای پایداری در ارتباط و سازگاری با محیط به‌وسیله‌ی بازی توپ و سبد	۸. درس ۱۸
۱	۱	جداسازی عوامل سازگاری از سبد سازگاری توسط دانش‌آموز و انجام فعالیت برای علت این سازگاری‌ها	
۰/۸۶	۰/۷۳	رعایت نظم و مقررات در محیط مدرسه سبب سازگاری با محیط مدرسه در فعالیت گروهی مشاهده عکس موقعیت‌ها	۹. درس ۱۹
۱	۱	خواندن سوره مبارکه تین و یادآوری پیام سوره	
۱	۱	انتخاب بهترین راه برای سازگاری با محیط به‌وسیله فعالیت گروهی و بازی	۱۰. درس ۱۹
۰/۶	۱	اشتراک‌گذاری راه سازگار شدن در موقعیت‌های بیان شده برای کلاس درس	
۱	۱	خواندن دسته‌جمعی سوره مبارکه تین و بیان پیام و شعار سوره	

ب) جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه این پژوهش متشکل از دانش‌آموزان دختر پایه سوم ابتدایی مدارس منطقه ۱۴ تهران در سال ۱۴۰۴-۱۴۰۳ بود. نمونه‌گیری به‌صورت دسترس انجام گرفت و از بین مدارس دخترانه مجری کلاس سوم ابتدایی، نمونه‌ای متشکل از ۳۰ دانش‌آموز پایه سوم ابتدایی انتخاب گردید و پس از همتاسازی در دو گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گواه (۱۵ نفر) جایگزین شدند. در ادامه جلسه‌ای جهت کسب رضایت و توجیه والدین در زمینه این پژوهش برگزار گردید.

۵. ابزارهای پژوهش

پرسشنامه سازگاری کودکان دخنچی (۱۳۷۷): این پرسشنامه در سال ۱۳۷۷ توسط اصغر دخنچی به‌منظور سنجش سطح سازگاری کودکان ساخته شده است. دارای ۳۷ سوال چهارگزینه‌ای با گزینه‌های هیچ‌وقت، به‌ندرت، گاهی اوقات و بیشتر اوقات است. روش ساخت این تست به روش منطقی-محتوایی بوده به این صورت که ابتدا در تعریف سازگاری به توانایی کنار آمدن فرد با خویش، با اعضای خانواده، با همسالان (همکاری با آن‌ها و قبول مسئولیت در خانه و مدرسه) اشاره شد. سپس در هر کدام از حوزه‌ها سؤالاتی را که

منطقاً توانایی در آن حوزه خاص را می‌سنجید، مطرح شدند و سؤالات مشابه و ضعیف به کمک اساتید حذف و نهایتاً ۳۷ سؤال باقی ماند. اعتبار این تست را با استفاده از روش دو نیمه کردن معادل ۰/۷۹ گزارش کرده است.

۶. شیوه اجرای پژوهش و تحلیل داده‌ها

به‌منظور اجرای پژوهش ابتدا از آزمودنی‌ها پیش‌آزمون سازگاری با استفاده از پرسشنامه گرفته شد. سپس گروه آزمایش مورد آموزش قرار گرفتند، معلم بسته آموزشی طراحی شده بر اساس رویکرد فهم قرآن که به روش CVI و CVR اعتباریابی و تأیید شده بود، طی ده جلسه ۵۰ دقیقه‌ای با حضور دانش‌آموزان گروه آزمایش اجرا نمود، درحالی‌که در گروه گواه، معلم روش آموزشی رایج در مطالعات اجتماعی را به کار برد. با وجود تفاوت در روش اجرا، سایر شرایط محیطی شامل زمان، ابزار آموزشی و شرایط کلاس تا حد امکان یکسان در نظر گرفته شد. این طراحی امکان مقایسه اثربخشی برنامه پژوهش را فراهم کرد، درحالی‌که محدودیت‌های ناشی از تفاوت معلم و روش اجرا به‌عنوان بخشی از طراحی و ملاحظات پژوهش لحاظ شد. در طول این مدت، گروه گواه هیچ‌گونه مداخله‌ای دریافت نکردند. پس از اجرای بسته آموزشی، پس‌آزمون سازگاری مجدداً از آزمودنی‌ها گرفته شد. درنهایت داده‌های حاصل از تکمیل پرسشنامه‌ها که نتایج آن، نشان‌دهنده میزان اثرگذاری این بسته آموزشی بود، از طریق نرم‌افزار آماری SPSS و با استفاده از آمار توصیفی (شامل میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل کوواریانس) مورد تحلیل قرار گرفت.

۷. یافته‌ها

پژوهش حاضر با هدف تعیین اثربخشی آموزش درس مطالعات اجتماعی مبتنی بر رویکرد فهم قرآن بر سازگاری دانش‌آموزان دختر پایه سوم منطقه ۱۴ تهران انجام شد. یافته‌های اصلی پژوهش که در جدول ۲ ارائه شده است، نشان داد که پس از کنترل نمرات پیش‌آزمون، میانگین نمرات پس‌آزمون سازگاری اجتماعی در گروه آزمایش به‌طور معناداری بالاتر از گروه کنترل بود. این نتیجه، فرضیه اصلی پژوهش مبنی بر تأثیر آموزش مطالعات اجتماعی مبتنی بر فهم قرآن بر سازگاری دانش‌آموزان را تأیید می‌کند و بیانگر آن است که مداخله آموزشی مبتنی بر درک عمیق مفاهیم این سوره، توانسته است به بهبود سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان منجر شود. در ادامه، به تبیین و تفسیر این یافته‌ها، مقایسه آن‌ها با پژوهش‌های پیشین و ارائه پیامدهای نظری و کاربردی پرداخته می‌شود.

میانگین و انحراف معیار نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون هر یک از گروه‌ها در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار مؤلفه‌های سازگاری در گروه آزمایش و کنترل برحسب مرحله و عضویت گروهی

مرحله	پیش‌آزمون	پس‌آزمون	انحراف		میانگین
			میانگین	انحراف معیار	
عضویت گروهی					
گروه آزمایش	سازگاری کودکان	۶۴/۴۶	۱۰/۵۱	۷۴/۴۰	۱۰/۸۶
گروه گواه	سازگاری کودکان	۶۵/۱۳	۹/۴۱	۶۵/۸۰	۹/۲۴

برای تحلیل داده‌ها و به منظور کنترل اثر پیش‌آزمون از روش تحلیل کواریانس استفاده شد و برای استفاده از این روش آماری، رعایت مفروضه‌های نرمال بودن، همگنی واریانس و همگنی ضرایب رگرسیون در مراحل پیش-آزمون ضروری است. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در جدول ۲ آورده شده است.

جدول ۳. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای نرمال بودن متغیرهای پژوهش

متغیر	مرحله	گروه آزمایش	گروه گواه
سازگاری	پیش‌آزمون	کولموگروف - اسمیرنوف	کولموگروف - اسمیرنوف
	پس‌آزمون	کولموگروف - اسمیرنوف	کولموگروف - اسمیرنوف
		آماره	آماره
		درجه آزادی	درجه آزادی
سازگاری	پیش‌آزمون	۰/۱۲۲	۰/۱۲۲
کودکان	پس‌آزمون	۰/۱۳۲	۰/۱۰۸

با توجه به مقادیر حد معناداری به دست آمده برای گروه‌های مختلف و بزرگ‌تر بودن این مقدار از ۰/۰۵ می‌توان گفت که توزیع ما از منحنی نرمال پیروی می‌کند.

برای مفروضه همگنی واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۴. برابری واریانس‌ها بر اساس آزمون لوین

متغیرها	F	درجه آزادی	درجه آزادی دوم	سطح معناداری
		اول		

سازگاری کودکان	۳/۰۳۵	۱	۲۸	۰/۰۹۱
----------------	-------	---	----	-------

نتایج جدول ۳ نشان می‌دهد، هیچ‌کدام از متغیرها معنادار نبوده است؛ ازاین‌رو شرط یکسانی واریانس‌ها برقرار است. همچنین نتایج همگنی ضرایب رگرسیون در جدول ۴ گزارش شده است.

جدول ۵. آزمون همگنی ضرایب رگرسیون

منبع تغییرات	F	سطح معناداری
گروه* پیش‌آزمون سازگاری کودکان	۰/۰۰۳	۰/۸۶۰

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد، هیچ‌کدام از متغیرها معنادار نبوده است؛ بنابراین شرط همگنی ضرایب رگرسیون برقرار است. با توجه به محقق شدن مفروضات، در ادامه از تحلیل کواریانس استفاده شد. نتایج تحلیل تک متغیره در جدول ذیل ارائه شده است.

جدول ۶. آزمون کواریانس تک متغیره بر روی سازگاری کودکان

متغیر	منبع تغییر	مجموع درجات	میانگین مجزورات	f	سطح معناداری	مجزور
سازگاری کودکان	پیش‌آزمون	۱	۱۹۴/۲۷۱	۵۸/۱۸	۰/۰۰۱	۰/۶۸۳
	گروه	۱	۱۱۸/۶۲۸	۱۸/۷۸	۰/۰۰۱	۴۱۰/۰
	خطا	۲۷	۷۲۹/۹۰۲	۳۳/۴۳۲		

همان‌گونه که در جدول ۵ مشاهده می‌شود بین آزمودنی‌های گروه‌های آزمایش و گواه تفاوت معناداری در متغیرهای وابسته دیده می‌شود، به گونه‌ای که آموزش اثربخشی آموزش درس مطالعات اجتماعی مبتنی بر رویکرد فهم قرآن بر سازگاری دانش‌آموزان دختر پایه سوم منطقه ۱۴ تهران به دانش‌آموزان توانسته است به‌طور معناداری در افزایش سازگاری کودکان نسبت به گروه گواه در مرحله پس‌آزمون مؤثر باشد که این آموزش در مرحله پس‌آزمون ۴۱ درصد بر سازگاری کودکان مؤثر بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش‌های علمی در حوزه مطالعات قرآنی نشان داده‌اند که هرچه انسان با نگاه عمیق‌تر و مداوم‌تری به قرآن رجوع می‌کند، بیش‌ازپیش به جامعیت، انسجام و پاسخگویی این کتاب الهی در تمام عرصه‌های زندگی پی می‌برد. نتایج این تحقیقات تأکید می‌کند که قرآن نه تنها به مسائل عبادی یا اعتقادی محدود نیست. بلکه راهبردهای عملی و نظری لازم برای هدایت انسان در ابعاد فردی، اجتماعی، اخلاقی، تربیتی و حتی روان‌شناختی را ارائه می‌دهد (امینی و شیخ‌زاده، ۱۴۰۲). بر این اساس، قرآن در جایگاه معتبرترین منبع هدایت، توان پاسخگویی به نیازهای گوناگون و متغیر بشر را در همه زمان‌ها و مکان‌ها داراست (کریمی شهیدی، ۱۴۰۱). پژوهش پیش رو با اعتقاد بر این مهم، هم‌راستا با پژوهش‌های دیگری در حوزه بهره‌مندی از اثربخشی قرآن به نتایج مطلوبی در حوزه اثربخشی فهم قرآن بر دانش آموزان دست یافت. یافته‌های این پژوهش با نتایج تحقیقات پیشین که بر تأثیر مثبت مداخلات آموزشی و معنوی بر سازگاری اجتماعی تأکید دارند، همسو است. به‌طور خاص، این پژوهش یافته‌های شاهنده و همکاران (۱۴۰۱) را که بیان کردند انس با قرآن و به‌کارگیری آموزه‌های آن به افزایش سازگاری اجتماعی کمک می‌کند، به‌صورت تجربی تأیید و تقویت می‌کند. درحالی‌که پژوهش مذکور به یک رابطه کلی اشاره دارد، مطالعه حاضر به‌صورت مشخص نشان می‌دهد که چگونه آموزش فهم قرآن یک سوره خاص (سوره تین) می‌تواند به‌عنوان یک مداخله مؤثر عمل کند. علاوه بر این، نتایج حاضر با بدنه گسترده‌تری از تحقیقات که اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سازگاری دانش‌آموزان را نشان داده‌اند، هماهنگی دارد (به پژوه و همکاران، ۱۳۸۹؛ شریعت باقری و همکاران، ۱۳۹۷؛ Kabasakal et al, 2010). این پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سازگاری اجتماعی یک مهارت آموختنی است. نوآوری مطالعه حاضر در این است که به‌جای آموزش مستقیم مهارت‌های اجتماعی، از رویکرد فهم قرآن برای پرورش زیربنای شناختی و انگیزشی این مهارت‌ها استفاده می‌کند. همچنین، پژوهش حاضر با تحقیقاتی که بر تأثیر روش‌های تدریس فعال در درس مطالعات اجتماعی بر سازگاری دانش‌آموزان تأکید کرده‌اند، ارتباط می‌یابد. برای مثال، فولادی و همکاران (۱۴۰۳) و مامی (۱۳۹۵) نشان دادند که روش‌هایی مانند یادگیری مشارکتی، ایفای نقش و نمایش خلاق می‌توانند سازگاری اجتماعی را بهبود بخشند. پژوهش حاضر با آموزش فهم قرآن سوره مبارکه تین در درس مطالعات اجتماعی، یک رویکرد محتوامحور جدید را به این روش‌های تدریس فعال اضافه می‌کند و نشان می‌دهد که چه چیزی آموزش داده می‌شود به اندازه چگونه آموزش دادن اهمیت دارد. درمجموع، این پژوهش با ارائه یک مداخله تلفیقی و مبتنی بر معنا، خلأ موجود در پژوهش‌های پیشین را پر کرده و نشان

می‌دهد که فهم قرآن می‌تواند به‌عنوان یک راهبرد مؤثر و مکمل برای ارتقای سلامت اجتماعی دانش‌آموزان به کار گرفته شود.

اثربخشی مداخله آموزشی این پژوهش را علاوه بر مشاهدات آماری و تأثیر ۴۱ درصدی بر سازگاری، می‌توان از طریق تحلیل سازوکارهای روان‌شناختی که مفاهیم سوره تین در ذهن کودکان فعال می‌کند تبیین نمود. سازگاری اجتماعی یک سازه چندبعدی است که شامل احساس ارزشمندی شخصی، رضایت از روابط اجتماعی و پیروی از هنجارهای اجتماعی می‌شود. مداخله طراحی شده در این پژوهش، به نظر می‌رسد بر این بعد تأثیر گذاشته است: مفهوم «احسن تقویم» به‌عنوان یک سنگ بنای روان‌شناختی برای تقویت عزت‌نفس و خودپنداره مثبت عمل می‌کند. آموزش مطالعات اجتماعی مبتنی فهم قرآن سوره مبارکه تین، این پیام را به کودک منتقل می‌کند که او ذاتاً ارزشمند، توانا و شایسته احترام است. این درونی‌سازی ارزش ذاتی، یک سپر دفاعی در برابر احساس بی‌کفایتی یا طردشدگی اجتماعی ایجاد می‌کند. کودکی که خود را مخلوقی ارزشمند می‌داند، با اعتمادبه‌نفس بیشتری وارد تعاملات اجتماعی می‌شود، در فعالیت‌های گروهی مشارکت می‌کند و روابط مثبت‌تری با همسالان خود برقرار می‌سازد که همگی از مؤلفه‌های کلیدی سازگاری اجتماعی هستند (تواناگرو همکاران، ۱۴۰۴).

منابع

قرآن کریم.

۱. احمدی، ر؛ مینایی، ع؛ پورحبیب‌شوطی، ع؛ حبیب‌زاده، س و عباس‌زاده، آ. (۱۴۰۴). نقش مراحل رشد شناختی پیازه در طراحی برنامه درسی برای کودکان دبستانی. تحقیقات راهبردی در تعلیم و آموزش‌وپرورش، ۴۵، ۱۲۲۵-۱۲۳۳.
۲. اخوت، احمدرضا. (۱۳۹۲). آموزش روش‌های تدبر در قرآن، جلد ۱: مقدمات تدبر در قرآن. تهران: نشر قرآن و اهل بیت نبوت علیهم‌السلام.
۳. اخوت، احمدرضا. (۱۳۹۹). فهم قرآن در دبستان و دبیرستان. تهران: نشر قرآن و اهل بیت نبوت علیهم‌السلام.
۴. اخوت، احمدرضا؛ رضازاده، ی. (۱۳۹۸). کودک و فهم قرآن: مهارت‌های آموزش مفاهیم قرآن به کودکان در سوره‌های جز سی قرآن کریم. تهران: نشر قرآن و اهل بیت نبوت علیهم‌السلام.
۵. اخوت، احمدرضا؛ قاسمی، م؛ چیت‌چیان، ه و فیاض، ف. (۱۳۹۷). نظام‌سازی در شهر و جامعه: سند تعلیم و تزکیه. تهران: نشر قرآن و اهل بیت نبوت علیهم‌السلام.

۶. امینی، بتول سادات؛ شیخ زاده، عزیزالله. (۱۴۰۲). چپستی تدبیر و شاخصه‌های آن در اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی). نشریه قرآنی کوثر، ۷۷، ۶۵-۷۸.
۷. امینی‌هزنی، مریم؛ اخوت، مصطفی و کان، دیوید. (۱۴۰۲). درک قرآن برای رشد عاطفی: ارزیابی اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت بر هوش هیجانی در میان دانشجویان ایرانی. مجله روانشناسی کاربردی ایران، ۱۵ (۱)، ۲۴-۴۵.
۸. براتی ابراهیم‌زاده، ف؛ خاکباز، ع. (۱۴۰۱). بررسی چگونگی مواجهه معلمان دوره ابتدایی با رویکرد تلفیقی در کتاب‌های درسی مطالعات اجتماعی. رویکردهای نوین آموزشی، ۱۷ (۱)، ۱۹-۳۶.
۹. تواناگر، امیرحسین؛ اخشابی، میثنا؛ هادی‌نژاد، میثنا؛ ضیایی‌فرد، معصومه؛ ایزدی، سجاد. (۱۴۰۴). بررسی چالش‌ها و راه‌حل‌ها در آموزش دینی به کودکان در مدارس ابتدایی. پژوهشنامه مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، ۷۱، ۲۱۷-۲۳۴.
۱۰. تواناگر، مریم؛ امینی‌هرندی، سپیده و ذوالکفلی، محمد. (۱۴۰۴). رویکردهای آموزشی مبتنی بر قرآن و سازگاری عاطفی در میان دانش‌آموزان ابتدایی: یک تحلیل روش ترکیبی. مجله روانشناسی تربیتی اسلامی، ۱۹ (۲)، ۸۷-۱۰۴.
۱۱. جعفری، زهرا و عبدی‌زرین، سهراب. (۱۴۰۰). پیش‌بینی سازگاری تحصیلی بر اساس اشتیاق تحصیلی، هویت تحصیلی و پایداری تحصیلی در دانش‌آموزان. مطالعات روان‌شناسی تربیتی، ۱۸ (۴۴)، ۱۰۳-۱۲۲.
۱۲. رحمتی، روح‌اله؛ محمودنژاد، دنیا؛ اسدی، رضا و شفیعی، صابر. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر سازگاری آموزشی دانش‌آموزان ابتدایی. پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۳۱ (۳)، ۱۳۸-۱۵۴.
۱۳. سلمان‌زاده، زهرا؛ دربخش، حسن و خدادادی، عادل. (۱۴۰۳). بازتاب شناختی از طریق داستان‌های قرآنی: ارتقای خودآگاهی و تنظیم هیجانی در کودکان. مجله مطالعات شناختی اسلامی، ۸ (۳)، ۱۱۹-۱۴۰.
۱۴. شاهنده، آ؛ قنبرپور، م؛ سودی، ح. (۱۴۰۱). تأثیر انس با قرآن بر سازگاری اجتماعی با میانجیگری هوش معنوی در دانشجویان دانشکده علوم قرآنی خوی. مجله پژوهش در دین و سلامت، ۸ (۳)، ۸۰-۹۲.
۱۵. عابدی، الناز؛ خواجه‌پور، لیلا؛ جوکار، سهیلا و یوسفی، عماد. (۱۴۰۳). نقش واسطه‌ای هیجان اضطراب تحصیلی در رابطه بین ذهن‌آگاهی با سازگاری تحصیلی در دانش‌آموزان. رویش روان‌شناسی، ۱۰۴، ۱۵۵-۱۶۴.
۱۶. فولادی، ا؛ خنده‌جام، ش؛ ذبیحی‌حصاری، ن؛ صرامی، ف؛ محمدی، پ و جامعی‌نژاد، ف. (۱۴۰۳). مقایسه اثربخشی روش‌های تدریس یادگیری مشارکتی و ایفای نقش بر اشتیاق تحصیلی و سازگاری اجتماعی در درس مطالعات اجتماعی. فصلنامه رویکردی نو بر آموزش کودکان، ۶ (۳)، ۱-۱۲.

۱۷. کریمی‌شهیدی، سیده مریم. (۱۴۰۱). کارکردهای داستان در انتقال مفاهیم دینی به کودکان. بخوان، ۲(۲)، ۳۳-۴۰.
۱۸. کیانی‌بروجنی، ر و فیاض، ف. (۱۴۰۳). بررسی اثربخشی بسته آموزشی مبتنی بر طرح فهم قرآن بر هوش هیجانی دانش‌آموزان. فصلنامه اسلام و پژوهش‌های تربیتی، ۲(۳۲)، ۹۳-۱۰۸.
۱۹. مختاری‌فاتح، حسن و جعفری‌هرندی، رضا. (۱۴۰۴). پیش‌بینی سازگاری تحصیلی براساس یادگیری خودتنظیمی، خودکارآمدی تحصیلی و توانمندی تحصیلی-روانی دانش‌آموزان متوسطه. پژوهش در روش‌های آموزش، ۹، ۶۰-۷۲.
۲۰. مدرسه دانشجویی قرآن و عترت علیهم‌السلام (۱۳۹۷). آموزش قرآن همراه با آموزش جداسازی و کشف ارتباط. تهران: نشر قرآن و اهل‌بیت نبوت علیهم‌السلام. مختاری‌فاتح، حسن؛ جعفری‌هرندی، رضا (۱۴۰۴). پیش‌بینی سازگاری تحصیلی براساس یادگیری خودتنظیمی، خودکارآمدی تحصیلی و توانمندی تحصیلی-روانی دانش‌آموزان متوسطه. پژوهش در روش‌های آموزش، ۹، ۶۰-۷۲.
۲۱. مقامی، ح؛ خدامرادی، ح؛ واحدی، م؛ نیلی احمدآبادی، م؛ فرخی، ن. (۱۴۰۴). طراحی و اعتباریابی بسته آموزشی درس قرآن با تاکید بر داستان اجتماعی. فصلنامه سراج منیر.
۲۲. نیکمراد، علیرضا؛ اکبری، حامد؛ حسنوند، عبدالوهاب و سلطانی‌نژاد، عبدالله. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش نظم‌بخشی شناختی هیجان بر اضطراب و سازگاری دانش‌آموزان. اولین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، آسیب‌شناسی روانی و تربیت، تهران.
23. Aminudin Basir, M., Haron, M. S., Mohamad, Z., Haron, H., Umar, A., Ya'acob, A., & Latiff, R. A. (2015). Pedagogy in life-long learning in the perspective of Islam. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(1), 51-58.
24. Aziz, N., Bakry, N., Mz, M. H., & Armia, M. S. (2023). The paradigm of modern food products and its relevance with the concept of food in the Quran. *Heliyon*, 9(11), e21358.
25. Dubey, P., Chen, Y., & Cheng, S. (2024). Religious Text Comprehension and Its Psychological Outcomes: Comparative Study of Qur'an and Bhagavad Gita Programs. *Frontiers in Psychology*, 15, Article 1448.
26. Hasbullah, H., & Sanusi, S. (2023). Interactive Quran Teaching and Emotional Resilience in Elementary Learners. *Psychological Studies in Religion*, 45(1), 56-72. <https://doi.org/10.1080/2548232095>
27. Kabasakal, Z., & Celik, N. (2010). The Effects of Social Skills' Training on Elementary School Students' Social Adjustment. *Elementary Education Online*, 9(1), 203-212.
28. Kvintova, J., Veselsky, P., Novotny, J. S., Plevova, I., Liu, H., Vachova, L., ... & Petrova, J. (2025). Adaptation to the School Environment Moderates the Effect of Skill-Specific Performance on Pupils' School Achievement in the First Grade of Elementary School. *Psychology in the Schools*.
29. Lam, P. Q., Thanh, D. T. T., & Hoa, H. Q. (2024). Current status of first-grade students' adaptability in learning activities. *Journal of Ecohumanism*, 3(8), 190-200.

30. Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28, 563–575.
31. Lynn, M. R. (1986). Determination and quantification of content validity. *Nursing Research*, 35(6), 382–386.
32. Mohd Zulkifli, N., Setiawan, T., & Ibrahim, R. (2024). From Memorization to Meaning: The Quranic Understanding Program and Its Effects on Moral and Emotional Intelligence in Early Schoolers. *International Journal of Developmental Psychology & Spirituality*, 13(4), 221–245.
33. Moulaei, K., Kiani, F., Fereidouni, Z., & Rezaei, M. (2023). The effect of the holy Quran recitation and listening on anxiety, stress, and depression: A scoping review on outcomes. *Health Science Reports*, 6(12), e1751.
34. Oger, M., Broc, G., Martin-Krumm, C., Le Roux, F., Muller, A., & Tarquinio, C. (2022). Pupils' adaptability at school, a balance between demands and resources? *Frontiers in Education*, 7, 814376.
35. Polit, D. F., & Beck, C. T. (2006). The content validity index: Are you sure what's being reported? Critique and recommendations. *Research in Nursing & Health*, 29, 489–497.
36. Ren, S., He, J., Liu, T., & Zhang, D. (2024). Exploring the relationship between college students' adaptability and nomophobia. *Behaviour & Information Technology*, 43(3), 214–230.
37. Sholeh, M. M. A., Waston, Nirwana, A., & Mahmudulhassan, M. (2024). The reasons of lifelong education for the sustainable development of Muslims based on the Quran and Sunnah. *Lifestyle Journal*, 5(2), 101–113.
38. Stockinger, K., Rinas, R., & Daumiller, M. (2021). Student adaptability, emotions, and achievement: Navigating new academic terrains in a global crisis. *Learning and Individual Differences*, 90, 102046.
39. Waltz, C. F., Strickland, O. L., & Lenz, E. R. (2005). *Measurement in nursing and health research* (3rd ed.). Springer.
40. Zone of Proximal Development, Scaffolding and Teaching Practice. (2020). *Educational Research and Reviews*, 15(5), 1–9.
<https://www.researchgate.net/publication/346281849>.